

УДК 34:001.102:004:343.22]:343.81
DOI <https://doi.org/10.32782/3922102>

Денисенко К. В.,

*кандидатка наук з державного управління, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної служби*

Шамрук Н. Б.,

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права
Академії Державної пенітенціарної служби*

Борко І. С.,

*курсантка 137 навчальної групи юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби*

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ УВ'ЯЗНЕНИХ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ

THE CURRENT STATE OF THE SECURITY DIGITAL AND INFORMATION RIGHTS OF PRISONERS IN PENAL INSTITUTIONS AND DETENTION CENTERS

Стаття присвячена аналізу сучасного стану забезпечення цифрових та інформаційних прав ув'язнених, які перебувають у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань, в Україні та розробці шляхів удосконалення зазначених прав. В умовах формування інформаційного суспільства, важливим завданням держави є ефективна реалізація цифрових та інформаційних прав людини, які виступають інструментарієм для належного забезпечення низки інших основоположних прав людини. Особливою категорією осіб, яка потребує забезпечення вище окреслених прав, є ув'язнені, які перебувають в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Підкреслюється, що цифрові та інформаційні права як категорії чітко пов'язані: 1) цифрові права виступають інструментом реалізації інформаційних прав людини; 2) цифрові технології не мають сенсу без існування інформаційних потреб людини.

На основі аналізу національного законодавства встановлено, що на сьогодні цифрові та інформаційні права ув'язнених мають місце лише щодо таких прав, закріплених Законом України «Про попереднє ув'язнення», а саме право: знайомитися з правилами тримання під вартою; користуватися телевізорами, одержаними від родичів або інших осіб, настільними іграми, газетами і книгами з бібліотеки місця попереднього ув'язнення та придбаними через торговельну мережу. Відтак, цифрові та інформаційні права ув'язнених закріплені досить вузько, не передбачають можливості доступу до глобальної мережі Інтернет, спілкування із рідними, близькими та друзями, права на доступ та свободу інформації, що вже є порушенням міжнародних нормативно-правових актів у сфері поводження із в'язнями.

Стверджується, що забезпечення цифрових та інформаційних прав ув'язнених на сьогодні перебуває в стадії реформування та реалізується лише в рамках експериментального проєкту Міністерства юстиції України. На нашу думку, після закінчення терміну його дії та оголошення результатів, доцільним є удосконалення механізму реалізації цифрових та інформаційних прав ув'язнених.

Ключові слова: *права людини, інформаційне суспільство, Міністерство юстиції України, Державна кримінально-виконавча служба, IP-телефонія, експериментальний проєкт, мережа Інтернет.*

The analysis of the current state of the security digital and information rights of prisoners in penal institutions and detention centers of Ukraine and creation of ways of development of enumerated rights are highlighted in the article. In conditions of shaping information society is an important task of the state is effective realization of digital and information rights are instruments for proper security of chain other basic rights. Special category of persons who need the security of rights outlined above is prisoners in penal institutions and detention centers.

Authors underscore that digital and information rights as categories are connected clearly: 1) digital rights are instruments of realization of human information rights; 2) digital technologies don't have meaning without the existence of human information needs.

On the basis of the analysis of national law established that today digital and information rights of prisoners take place only of such rights that are fixed in the Law of Ukraine «About pretrial incarceration» namely: familiarize with rules of custody; use televisions that are received from relatives or other persons, table games, newspapers and books are from the bibliotheca of the place of pretrial incarceration and bought through a commercial network. So that digital and information rights of prisoners are fixed very narrowly, don't make provision of opportunities of access to the Internet, communication with family and friends, the right of access and freedom of information, this fact is the breach of international law in the field of treatment of prisoners.

Authors avouch that today the security of digital and information rights of prisoners is in the stage of reformation and realized only as part of an experimental project of the Ministry of justice of Ukraine. In our opinion, after completion of the project and publication results, it is suitable to develop the mechanism of realization of digital and information rights of prisoners.

Key words: *human rights, information society, Ministry of justice of Ukraine, State Criminal and Executive Service, IP-telephony, experimental project, Internet.*

Постановка проблеми. В умовах формування інформаційного суспільства, важливим завданням держави є ефективна реалізація цифрових та інформаційних прав людини, які виступають інструментарієм для належного забезпечення низки інших основоположних прав людини. Особливою категорією осіб, яка потребує забезпечення вище окреслених прав, є ув'язнені, які перебувають в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах. Ці особи не є засудженими, їхня вина не є доведена, а тому вони залишаються простими громадянами для яких, навіть в умовах обмежень, необхідним залишається збереження зв'язку із рідними та розвиток своєї особистості.

У 2021 році Міністерство юстиції України розпочало експериментальний проєкт щодо надання ув'язненим доступу до мережі Інтернет та телефонного зв'язку через засоби IP-телефонії. Цей проєкт вперше розширив та закріпив цифрові та інформаційні права ув'язнених на нормативному рівні, тим самим втілюючи одні з основних принципів діяльності Державної кримінально-виконавчої служби, а саме – поваги до прав і свобод людини та громадянина і гуманізму. А тому акцентування уваги на забезпеченні цифрових та інформаційних прав ув'язнених через реалізацію вищевказаного у світлі побудови суспільства із європейськими та людиноцентричними цінностями є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти забезпечення прав ув'язнених, які перебувають у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань, досліджувалися такими вітчизняними вченими як: К.А. Автухов, І.В. Боднар, І.М. Василюк, Ю.О. Волошин, Т.А. Денисова, О.І. Іваньков, О.Г. Колб,

О.В. Лисодед, О.С. Пироженко, А.М. Сікун, Л.П. Шумна та ін. Поряд із цим, проблематика забезпечення цифрових та інформаційних прав ув'язнених у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань не була предметом наукових досліджень.

Метою статті є аналіз сучасного стану забезпечення цифрових та інформаційних прав ув'язнених, які перебувають у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань, в Україні та розробка шляхів удосконалення зазначених прав.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні майже кожна людина не може уявити своє життя без цифрових технологій, за допомогою них ми навчаємося, працюємо, знайомимося, дізнаємося про останні важливі події суспільного життя тощо. З огляду на зазначене, Кабінетом Міністрів України було розпочато курс на так звану «цифровізацію», в межах якого видано низку підзаконних нормативно-правових актів, серед яких важливе місце займає Концепція розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації від 03.03.2021 року № 167-р.

Фактично ув'язнені є тими особами, які ще вчора вели спосіб життя звичайних громадян, а вже сьогодні стикнулися із режимом та обмеженнями, які встановлюються діючим кримінально-виконавчим законодавством. Відповідно до Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України» від 14.06.2019 року № 1769/5, ув'язнені – особи, які тримаються під вартою відповідно до вмотивованого рішення суду про обрання як запобіжного заходу тримання під вартою або про застосування тимчасового чи екстрадиційного

арешту, винесеного відповідно до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального Кодексу та/або рішення компетентного органу іноземної держави у випадках, передбачених законом, а також постанови прокурора, прийнятої у випадках та порядку, передбачених статтею 615 Кримінального процесуального Кодексу; особи, щодо яких вирок суду передбачено тримання під вартою до набрання ним законної сили [1].

Аналізуючи сучасний стан забезпечення цифрових та інформаційних прав ув'язнених, які перебувають у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань, перш за все необхідно з'ясувати сутність понять «цифрові права людини» та «інформаційні права людини», а також визначити їх взаємозв'язок.

Законодавчі визначення «цифрові права людини» та «інформаційні права людини» на сьогодні є відсутніми. Погляди вітчизняної та зарубіжної наукових спільнот на дефініції «цифрові права людини» – різні. Одні дослідники зараховують цифрові права в окрему категорію, що охоплює специфіку реалізації та гарантії захисту фундаментальних прав людини в інтернеті, зокрема свободи вираження поглядів та права на приватність онлайн. Інші акцентують увагу на похідності цифрових прав від інформаційних, однак не ототожнюють їх [2, с. 193]. На нашу думку, цифрові права все ж таки є окремою категорією прав людини, яка має тісний зв'язок з інформаційними правами людини.

Базові цифрові права людини, на думку деяких вчених, містять право доступу до електронної мережі, право вільно спілкуватися і висловлювати думки у всесвітньому павутинні, і право на недоторканність приватної сфери [3, с. 17]. Цифрові права, тісно пов'язані зі свободою вираження думок і конфіденційністю, – це ті, які дозволяють людям отримувати доступ, використовувати, створювати та публікувати цифрові медіа, а також отримувати доступ і використовувати комп'ютери, інші електронні пристрої та комунікаційні мережі [4].

О.М. Головка вважає, що права людини варто розглядати крізь призму можливостей та компетенцій, реалізація яких має забезпечуватися державою та пропонує застосувати цей підхід при аналізі Рекомендації 2006/962/

ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя», які уособлюють високий рівень інформаційної культури. В даному акті передбачено компетенції, необхідні для роботи з цифровими носіями. Серед них можна виділити такі: 1) використання комп'ютерів для електронної обробки тексту, електронних таблиць, баз даних, зберігання та керування інформацією; 2) розуміння можливостей та потенційних небезпек Інтернету і спілкування за допомогою електронних засобів масової інформації та цифрових технологій; 3) розбиратись у достовірності та надійності доступної інформації, що можливе, в тому числі, за рахунок інформації та інструментів зі Всесвітньої мережі; 4) здатність до пошуку, збирання та обробки інформації, критичного та систематичного її використання, оцінки її значимості; 5) здатність розрізняти реальність від віртуальної реальності, при вмінні їй пов'язати; 6) бути здатними отримати доступ, знайти та скористатись послугами Інтернет служб тощо [5, с. 42].

Відтак, на основі вище окресленого наукового доробку, можемо констатувати, що цифрові права людини – це можливості особи задовольнити свої потреби за допомогою цифрових технологій, які передбачають наявність у людини цифрових компетенцій.

Щодо сутності інформаційних прав людини в науці також не існує єдиної точки зору. Однією з найбільш вдалих ми вважаємо дефініцію Л. Вакарюк, яка зазначає, що інформаційні права людини можна визначити як певні можливості людини, необхідні для задоволення інформаційних потреб її життєдіяльності та розвитку в конкретно-історичних умовах, які об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку суспільства та інформаційно-комунікаційних технологій, забезпечуються соціально зумовленими обов'язками інших суб'єктів та охороняються публічною владою [6, с. 158].

На думку Н.І. Ткачук, інформаційні права і свободи людини й громадянина – це гарантовані державою можливості особи задовольняти свої потреби в отриманні, використанні, поширенні, охороні і захисті необхідного для життєдіяльності обсягу інформації, комунікаційні права, право на безпечне інформаційне середовище тощо [7, с. 28].

Цифрові та інформаційні права як категорії чітко пов'язані: 1) цифрові права виступають інструментом реалізації інформаційних прав людини; 2) цифрові технології не мають сенсу без існування інформаційних потреб людини. Однак не дивлячись на таку взаємозалежність, ми не можемо стверджувати, що сутність цих прав є синонімічною, все ж таки предмет правового регулювання у них різний, хоча і часто перетинається.

Повертаючись до питання цифрових та інформаційних прав ув'язнених, ми першочергово повинні звернутися до національного законодавства. Проаналізувавши його, ми можемо дійти висновку, що на сьогодні цифрові та інформаційні права ув'язнених мають місце лише щодо таких прав, закріплених Законом України «Про попереднє ув'язнення», а саме право: – знайомитися з правилами тримання під вартою; – користуватися телевізорами, одержаними від родичів або інших осіб, настільними іграми, газетами і книгами з бібліотеки місця попереднього ув'язнення та придбаними через торговельну мережу [8]. З огляду на вище зазначене, можемо стверджувати, що цифрові та інформаційні права ув'язнених закріплені досить вузько, не передбачають можливості доступу до глобальної мережі Інтернет, спілкування із рідними, близькими та друзями, права на доступ та свободу інформації, що вже є порушенням міжнародних нормативно-правових актів у сфері поведінки із в'язнями.

Зокрема згідно із Європейськими пенітенціарними (в'язничними) правилами ув'язненим необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, по телефону або в інші способи спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій; необхідно дозволяти також відвідування ув'язнених зазначеними особами (пункт 24.1) [9].

У зв'язку із цим, у серпні 2021 року, Уряд ухвалив рішення, що надає можливість ув'язненим у слідчих ізоляторах користуватися IP-телефонією та Інтернетом. За словами заступника Міністра юстиції України Олени Висоцької, постановою Кабінету Міністрів України пропонується запровадити у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби експериментальний проєкт, відповідно до якого особам, узятим під варту, за відповід-

ну плату будуть надаватися послуги з доступу до глобальної мережі Інтернет та телефонного зв'язку за допомогою засобів IP-телефонії. «Завдяки схваленню Урядом постанови ми просунулися у напрямі законодавчого закріплення права доступу осіб, взятих під варту, до Інтернету та телефонного зв'язку. Адже досі контакти осіб, взятих під варту, із зовнішнім світом були максимально обмежені національним законодавством», – зазначила Олена Висоцька [10].

У пояснювальній записці до проєкту Постанови Кабінету Міністрів України «Про запровадження експериментального проєкту щодо платної послуги з надання доступу до глобальної мережі Інтернет та телефонного зв'язку за допомогою засобів IP-телефонії особам, взятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби» вказано, що метою цього проєкту є визначення доцільності законодавчого закріплення права доступу осіб, взятих під варту, до глобальної мережі Інтернет та телефонного зв'язку, у тому числі можливих чинників, що можуть негативно вплинути на права, свободи та законні інтереси учасників кримінального провадження у разі надання особам, взятим під варту, такого права [11, с. 1].

Відповідно до Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку реалізації експериментального проєкту щодо надання особам, взятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України платної послуги з доступу до Інтернету та телефонного зв'язку за допомогою засобів IP-телефонії» від 09.09.2021 року № 3191/5, передбачено 3 етапи реалізації цього проєкту:

перший – визначення приміщень слідчого ізолятора Державної кримінально-виконавчої служби України, в яких можливе встановлення обладнання та організація надання доступу до Інтернету та телефонного зв'язку за допомогою засобів IP-телефонії, придбання обладнання;

другий – запуск та реалізація експериментального проєкту, моніторинг стану його реалізації;

третій – оцінка результатів експериментального проєкту та їх оприлюднення [12].

Сутність проєкту полягає в тому, що за певну плату та написання заяви, особи, взяті під варту, можуть отримати доступ до мережі Інтернет через комп'ютерні планшети (перелік

сайтів також затверджений Наказом Міністерства юстиції України, однак може бути доповнений адміністрацією слідчого ізолятора), а також можливість використати телефонний зв'язок за допомогою засобів IP-телефонії (під час телефонних розмов здійснюється їх аудіозапис).

Ціни за послуги вказані на офіційному сайті Державної кримінально-виконавчої служби і залежать від різних чинників, зокрема: комунальні послуги (електроенергія); заробітна плата обслуговуючого персоналу, який утримується за рахунок спеціального фонду (у тому числі нарахування на заробітну плату); користування обладнанням та устаткуванням (планшетом, засобами IP-телефонії, меблями); технічне обслуговування, ремонт, монтаж техніки та обладнання (у тому числі вартість запасних частин); проведення інсталяції, оновлення програмного забезпечення; утримання приміщень (серверних кімнат) [12]. Так, ціни, визначені в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, що беруть участь у проєкті, коливаються у таких межах: доступ до інтернету на 15 хвилин – від 1,00 – 32,50 гривень; на місяць – 107,80 – 685,00 гривень. Телефонний зв'язок: на 15 хвилин – 4,00 – 39,00 гривень; на місяць – 189,45 – 1070,60 гривень [13].

Висновки. Таким чином, сучасний стан забезпечення цифрових та інформаційних прав ув'язнених на сьогодні перебуває в стадії реформування та реалізується лише в рамках експериментального проєкту Міністерства юстиції України. На нашу думку, після закінчення терміну його дії та оголошення результатів, доцільним є удосконалення механізму реалізації цифрових та інформаційних прав ув'язнених.

Так, ми пропонуємо, дозволити ув'язненим мати планшети та доступ до Інтернету в самих камерах і на більш довгий період аніж, 15 хвилин. Не менш важливим є врегулювання питання щодо тих ув'язнених, які не мають достатньо коштів для того аби, наприклад, купити собі планшет, щоб отримати доступ до мережі Інтернет. Доречним також вважаємо створення засад кібербезпеки ув'язнених під час користування мережею Інтернет, серед яких важливе значення має розвиток цифрових компетенцій ув'язнених.

Для реалізації останнього необхідно є співпраця Міністерства юстиції України із Міністерством цифрової трансформації для розробки організаційно-правових засад кібербезпеки ув'язнених.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України : Наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 р. № 1769/5. Дата оновлення: 20.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text> (дата звернення: 11.07.2022).
2. Мединська О.Я., Синоруб Г.П. Права людини та цифрова трансформація. *Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції м. Київ, 14 травня 2021 р. Київ, 2021. С. 192-196.
3. Нескородь Н.В. Цифрові права людини в аспекті захисту персональних даних у мережі Інтернет. *Право: історія, теорія, практика* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 22–23 лютого 2018 року. Херсон : Видавництво «Молодий вчений», 2018. С. 17-19.
4. Digital rights, essential in the Internet age: website. URL: <https://www.iberdrola.com/innovation/what-are-digital-rights#:~:text=Digital%20rights%2C%20closely%20linked%20to,rights%20for%20the%20Internet%20age>. (дата звернення: 11.07.2022).
5. Головка О.М. Цифрова культура та інформаційна культура: права людини в епоху цифрових трансформацій. *Інформація і право*. 2019. № 4 (31). С. 37-44.
6. Вакарюк Л. Основні підходи до розуміння поняття «інформаційні права людини. *Підприємництво, господарство і право*. Серія: *Інформаційне право*. 2018. № 2. С. 155-159.
7. Ткачук Н.І. Інформаційні права і свободи людини і громадянина в Україні: визначення термінів, співвідношення понять. *Інформація і право*. 2018. № 2(25). С. 17–30.
8. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993 р. № 3352-ХІІ. Дата оновлення: 20.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text> (дата звернення: 11.07.2022).
9. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила від 12.11.1987 р. Дата оновлення: 11.01.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 11.07.2022).

10. Уряд ухвалив рішення, що надає можливість ув'язненим у СІЗО користуватися IP-телефонією та Інтернетом: Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-uhvaliv-rishennya-shcho-nadae-mozhlivist-uvyaznenim-u-sizo-koristuvatisya-ip-telefoniye-yu-ta-internetom> (дата звернення: 11.07.2022).

11. Пояснювальна записка до проекту Постанови Кабінету Міністрів України «Про запровадження експериментального проекту щодо платної послуги з надання доступу до глобальної мережі Інтернет та телефонного зв'язку за допомогою засобів IP-телефонії особам, взятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби». URL: http://materialy.kmu.gov.ua/cbdef195/docs/040aaefd/Poyasnyvalna_zapiska.pdf (дата звернення: 12.07.2022).

12. Про затвердження Порядку реалізації експериментального проекту щодо надання особам, взятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України платної послуги з доступу до Інтернету та телефонного зв'язку за допомогою засобів IP-телефонії : Наказ Міністерства юстиції України від 09.09.2021 р. № 3191/5. Дата оновлення: 18.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1187-21#Text> (дата звернення: 12.07.2022).

13. Вартість платної послуги з доступу до Інтернету та телефонного зв'язку за допомогою засобів IP-телефонії. URL: <https://kvs.gov.ua/important-info/projects-ministry-of-justice/sizo-improvement-services/> (дата звернення: 12.07.2022).